

Makalenin geliş tarihi: 15.07.2020

1. Hakem rapor tarihi: 18.08.2020

2. Hakem rapor tarihi: 01.09.2020

Kabul tarihi: 10.09.2020

SAĞLIK PERSONELİNİN COVID-19 KORKUSU İLE TÜKENMİŞLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE AŞIRI İŞ YÜKÜ VE ALGILANAN SOSYAL DESTEĞİN ETKİSİNİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİYLE BELİRLENMESİ (Araştırma Makalesi)

Emre YAKUT (*)

Özlem KURU (**)

Yasin GÜNGÖR (***)

Öz

Covid-19 pandemisi insan sağlığı üzerinde hayati fizyolojik etkiler bırakmasının yanı sıra psikolojik etkilere de yol açmaktadır. Pandemi sürecinde sağlık personelinin iş yükünün yoğunlaşmasıyla tükenmişlik algısının daha da arttığı gözlenmekte ve bu durum sağlık personeli açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, sağlık personelinin Covid-19 korkusu ile tükenmişliği arasındaki ilişkide aşırı iş yükü ve algılanan sosyal desteğin anlamlı bir etkisinin olup olmadığını belirlemektir. Araştırmaya ilişkin veriler Osmaniye İli 112 acil sağlık personelinden anket yoluyla elde edilmiştir. Çalışma kapsamında araştırmaya ilişkin olarak ölçeklerin güvenirlik analizleri gerçekleştirilip değişkenlerin etkilerini belirlemek için SmartPLS yazılımı kullanılarak yapısal eşitlik modeliyle analiz işlemleri gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda aşırı iş yükünün; sağlık personelinin Covid-19 korkusunun tükenmişliği üzerindeki etkisinde kısmi aracı etkiye, algılanan sosyal destek üzerindeki etkisinde ise tam aracı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca sağlık personelinin aşırı iş yükü ile tükenmişlik algısı arasındaki ilişkisinde algılanan sosyal desteğin düzenleyici role sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Korkusu, Yapısal Eşitlik Modeli, Aşırı İş Yükü, Algılanan Sosyal Destek, Tükenmişlik.

JEL CODLARI: M12, I12, C38

*) Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü (e-posta: emreyakut@osmaniye.edu.tr) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1978-0217>

**) Arş. Gör., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü (e-posta: ozlemkuru@osmaniye.edu.tr) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0208-4781>

***) Dr. Hekim, Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü, İl Ambulans Servisi Başhekimliği (e-posta: doktorgungor@gmail.com). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0704-6629>

Determination of the Influence of Work Overload and Perceived Social Support in the Effect of the COVID-19 Fears of Healthcare Personnel on Their Burnout by Structural Equation Modelling

Abstract

The COVID-19 pandemic not only leaves vital physiological effect on human health but also causes psychological effects. It is observed that, with the increase in the work overload of healthcare personnel in the pandemic process, their perceptions of burnout have also increased, and this situation creates a large threat in terms of healthcare personnel. The purpose of this study is to determine the influence of work overload and perceived social support in the effect of the COVID-19 fears of healthcare personnels on their burnout. The data of the study were collected by a questionnaire from 112 emergency healthcare personnel in the province of Osmaniye in Turkey. In the scope of the study, reliability analyses of the scales regarding the research were carried out, and analysis was conducted by using structural equation modelling by utilizing the SmartPLS software to determine the effects of the variables. As a result of the study, it was determined that, in the effect of the COVID-19 fears of healthcare personnel on their burnout, work overload had a partial mediator effect, while work overload had a complete mediator effect in the effect of fear on perceived social support. It was also determined that, in the relationship between the work overload and burnout perceptions of healthcare personnel, perceived social support had a moderating role.

Keywords: COVID-19 Fear, Structural Equation Model, Work Overload, Perceived Social Support, Burnout.

JEL CODES: M12, I12, C38

1. Giriş

2019 yılının son aylarında ilk defa Çin'in Hubei bölgesindeki Wuhan kentinde görülen koronavirüsün sebep olduğu ve Covid-19 olarak adlandırılan bu hastalık, 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü'nce pandemi olarak duyurulmuştur (World Health Organization, 2020; Zu ve diğerleri, 2020). 2020 yılının ilk yarısının sonlanmasına rağmen hala dünya çapında etkisini sürdüren pandemi tüm insanlığa karşı bir tehdit oluştururken, İş Sağlığı ve Güvenliği İdaresi tarafından virüse en yakın mesafede olanların sağlık personeli olduğunu ve çok yüksek risk grubu girdiğini açıklamıştır (Türk Toraks Derneği, 2020).

Pandemi, Dünya çapında etkili olan salgınları nitellemek için kullanılan bir terimdir. Bu tür salgınların insan sağlığı üzerinde öncelikli olarak hayati etkileri ve ardından fizyolojik etkileri nedeniyle toplumda herkesin dikkatini çekmektedir. Ancak pandemilerin arka planda kalan bir başka etkisi ise insanların psikolojilerinde bıraktığı izlerdir. Bedensel etkilerin ölümcül veya oldukça yıkıcı olmasından kaynaklı olarak psikolojik etkilere çok fazla dikkat çekilmese de psikolojik etkiler, bedensel etkilerden çok daha uzun iyileşme süresine sahip olabilmektedir (Ahorsu ve diğerleri, 2020; Elli, 2020).

2020 yılı içerisinde Covid-19'un psikolojik sağlığa etkileri ile ilişkin olarak sağlık personeli, öğrenciler, çalışanlar üzerinde yapılmış olan çalışmalar bulunmaktadır(Cao ve diğerleri, 2020; Gao ve diğerleri2020; Holmesve diğerleri, 2020; Hu ve diğerleri,2020; Rajkumar, 2020;Wang, Wang, Shao, Jia ve Xiang, 2020).

Bu çalışmada 112 Acil Sağlık çalışanlarının Covid-19 korkusunun tükenmişlikleri üzerindeki etkisinde aşırı iş yükü ve algılanan sosyal desteğin anlamlı bir etkisinin olup olmadığı belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın devamında tükenmişlik, algılanan sosyal destek ve aşırı iş yükü kavramları açıklanmış, ikinci bölümde bu kavramlara yönelik literatürde yer alan araştırmalar özetlenmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde veri ve yöntem kısmından bahsedilerek çalışmanın yöntemi olan yapısal eşitlik modellemesi açıklanmaya çalışılıp, çalışmanın veri toplama araçları ve örnekleme hakkında bilgi verilmiş, araştırmanın modeline ilişkin hipotezlerinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde analiz ve bulgulara yer verilmiş ve son bölüm olan sonuç bölümünde ise analizin bulguları yorumlanmış, literatürde yer alan çalışmalar ile karşılaştırmalar yapılmış ve gelecek araştırmalar için araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

1.1. Tükenmişlik

Freudenberger (1974), tükenmişliği bireyin enerjisi, gücü ve kaynakları için aşırı talepkâr davranması sonucunda başarısız olması, yıpranması ve yorulması durumu olarak açıklamıştır.

Tükenmişlik, bireyin “duygusal olarak zorlu çalışma koşullarına uzun süreli katılımdan kaynaklanan fiziksel, duygusal ve zihinsel yorgunluk” olarak tanımlamaktadır (Schaufeli ve Greenglass, 2001).

Budak ve Sürgevil (2005) tükenmişliğin “ruhsal ve fiziksel açıdan enerjinin tükenmesi” olduğunu ve bireyin çalışma hayatıyla olan teması sonucunda meydana geldiğini belirtmişlerdir. Kristensen, Borrits, Villadsen ve Christensen (2005), tükenmişliğin kaynağını yorgunluk ve dermansızlık olarak belirtmiş, yorgunluk ve dermansızlığın gerçekleşmesi mutlak olarak tükenmişliğe işaret etmediğini, daha çok bireyin hayatındaki özel ve önemli alanlarda meydana gelen yorgunluk ve dermansızlık için tükenmişlik kavramını kullanmışlardır.

Literatürde tükenmişlik kavramına ciddi katkı sağlayan Maslach ve Jackson (1981) tükenmişliği ölçmek üzere günümüzde akademik çalışmalarda sık rastlanan, birçok dile uyarlanmış bir ölçek tasarlamış, tükenmişliğin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kendini başarısız değerlendirme olarak üç boyuttan oluştuğunu açıklamışlardır. Duygusal tükenme boyutu hayal kırıklıkları, stres gibi sebeplerle duygusal kaynaklardaki azalmayı göstermekte, duyarsızlaşma boyutu hizmet sektörü çalışanlarında müşteriye karşı takınılan alaycı veya olumsuz tutumu ifade etmekte, kendini başarısız değerlendirme boyutu ise çalışanın müşterilere harcadığı efora rağmen kendini başarısız olarak değerlendirme eğiliminin bir göstergesi olarak bahsedilmektedir (Budak ve Sürgevil, 2005; Maslach ve Jackson, 1981).

Tükenmişliğin sınıflandırılmasında bir başka yaklaşım ise Kristensen vd. (2005) tarafından sunulmuş olup, bu yaklaşıma göre tükenmişlik kişisel, iş ve müşteri ile ilişkili olarak üç boyuta sahiptir. Bireyin psikolojik veya fizyolojik yorgunluğunun altında yatan nedenin kişisel, iş veya müşteri ile ilişkin deneyimlerden kaynaklanıyor olması, bireyin yaşadığı tükenmişliği göstermektedir (Yıldırım ve İçerli, 2010).

1.2. Algılanan sosyal destek

Cobb (1976), sosyal desteği, bireyin sevildiğini, saygı gördüğünü ve karşılıklı sorumluluklar barındıran bir sosyal ağın üyesi olduğunu düşüncesini sağlayan tutumlar olarak tanımlamaktadır. Başka bir ifadeyle Shumaker ve Brownell (1984) sosyal destek algısını, destek sağlayan ve destek alan olmak üzere iki taraf arasında destek alanın iyiliğine katkı sağlamak için yapılan kaynak değişimi olarak açıklamışlardır (Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988).

Bireylerin psikolojik iyi oluşuna etki eden ve yaşamlarında maddi, manevi ve bilişsel olarak yardım sağlayan bütün insani ilişkiler sosyal destek sistemlerinin birer unsurudur (Ardahan, 2006; Kızıltaş, 2019). Sosyal destek sistemlerinin sağladığı maddi destek, bireyin günlük yaşamda sorumluluklarını yerine getirirken ekonomik anlamda yardım alması olarak açıklanmaktadır. Sosyal destek sistemlerinin katkıda bulunduğu manevi (duygusal) destek boyutu ise bireyin ihtiyaç duyduğu kabul görme, aitik gibi hisleri tatmin etmesine yardımcı olacak tutumlar olarak gösterilmektedir. Bilişsel destek ise bireyin aşmak üzere çaba gösterdiği problemlerin çözülmesinde aldığı yardım olarak ifade edilmektedir (Ardahan, 2006).

Sosyal desteğin birey üzerindeki psikolojik iyilik etkisi literatürde doğrudan ve dolaylı etki olarak ele alınmıştır. Bireyin sosyal destek düzeyi ile psikolojik ve fizyolojik sağlığı arasında doğrudan ilişki bulunduğunu savunan model; temel etki modelidir. Bununla birlikte sosyal desteğin bireyin olumsuz deneyimlerinin neden olduğu stresin sonuçlarının bireyin sağlığına etkisini azaltıcı işleve sahip olduğunu gösteren ve dolaylı etkiyi araştıran ikinci model; tampon etki modelidir (Başer, 2006; Duru, 2016).

Bireyin sosyal çevresindeki insanlarla ilişkileri sonucunda hissettiği desteğe ilişkin olarak algıladığı değeri gösteren algılanan sosyal destek, bireyin insani ilişkilerinden destek anlamında sağladığı doyumu ifade etmektedir (Yamaç, 2009; Çivilidağ, 2011).

Sosyal desteğin tükenmişlik üzerindeki etkilerinin incelendiği literatürde çok sayıda çalışma mevcut olup, bunların çoğunda bu ilişkinin negatif yönlü olduğu bulunmuştur (Tuna ve Olgun, 2010; Yellice, Kaner ve Güzeller, 2011; Yürür ve Sarıkaya, 2011; Demirel ve Yücel, 2017; Yılmaz ve Aslan, 2018; Aktaş ve Berk, 2019; Wang ve diğerleri, 2020).

1.3. Aşırı iş yükü

Aşırı iş yükü, personelin çok fazla yapılacak işinin olduğu ve bu işleri tamamlamak için yeterli zamanı olmadığı durumu göstermektedir (Bozdoğan, 2020). Başka bir deyişle

çalışanın sorumlu olduğu işler için gerekenden daha az zamana, fiziksel ve zihinsel kaynağa sahip olması durumudur.

Bliese ve Castro (2000), aşırı iş yükünün iş talepleri ve bu taleplerin yarattığı psikolojik baskı arasındaki etkileşim sonucu olduğunu ve bu psikolojik baskının çalışan kapasitesinin iş talebine yetersiz kaldığında ortaya çıktığını açıklamıştır (Pradana ve Salehudin, 2013).

İş Kanunu'na Yönelik Çalışma Süreleri Yönetmeliği'nde (2004) haftalık çalışma süresinin 45 saat olduğu ve günlük çalışma süresinin en fazla 11 saat olabileceği belirtilmiştir. Ancak ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmeti veren kuruluşların personeli vardiya veya nöbet usulü ile çalışmaktadır. Bu sebeple günlük ve haftalık sınır çalışma saatleri aşılabilmektedir. Tükenmişliğin hizmet sektöründe sık karşılaşılan bir durum olduğu ve sağlık personeli bu grupta yer aldığı için tükenmişlik yönünden riskli grupta olduğu bilinmektedir.

Literatürdeki çalışmalar sağlık çalışanlarındaki tükenmişliği artıran sebeplerin arasında vardiyalı çalışma, nöbet usulü çalışma ve devamında çalışma saatlerinin fazlalığı gösterilmektedir (Abadi ve Halpern, 2008; Nirel, Goldwag, Feigenberg, 2008; Partlak ve Üstün, 2010; Pulat, Elkin, Barut, Bayram ve Averi, 2017). Bununla birlikte personel eksikliği ve daha çok hastayla ilgilenme sorumluluğu (Tekir, Çevik, Arı ve Çetin, 2016), iş stresi ve zaman baskısı (Mete, Değer ve Pehlivan, 2020), iş yerindeki terfide adaletsizlik, rol çatışmaları ve sinizm olgusu (Özer, Şener, Kaya ve Şirin, 2018), iş tatmini (Yücel ve Koçak, 2018; Naldan, Karayağmurlu, Yayık ve Arı, 2019) gibi faktörlerin sağlık personelinin tükenmişliğini artıran kişisel ve örgütsel faktörler olduğu alan yazıdaki çalışmalardan anlaşılmaktadır.

1.4. Covid-19 Korkusu

Covid-19'a dair bulaşma ve ölüm oranları bireylerin psikolojik olarak rahatsız olmasına sebep olabilmektedir. Covid-19 nedeniyle meydana gelen korku, sosyal yaşamda diğer bireylere karşı ayrımcılık yapılmasına yol açabilmekte ve hastalığın etkilerini şiddetlendirebilmektedir. Bununla birlikte bireylerin Covid-19 korkusu hastalığın enfeksiyon hızı, hastalığa yakalanma ve ölüm oranıyla da doğrudan ilişkilidir (Ahorsu ve diğerleri, 2020). Bu anlamda güvenilir bir ölçüm aracı ile bireylerin Covid-19 korkusunun ve ilişkili olduğu psikolojik durumların belirlenmesi önem arz etmektedir.

2. Literatür incelemesi

2.1. Covid-19 Korkusuna Yönelik Çalışmalar

Covid-19 korkusu ölçeği, Ahorsu vd. (2020) tarafından geliştirilmiş, 7 madde ve tek boyuttan oluşan güncel bir ölçektir. 2020 yılı içerisinde devam eden pandemi döneminde bu ölçeğin birçok dilde uyarlaması için çalışmalar yapılmıştır (Alyami ve diğerleri, 2020;

Haktanir, Seki ve Dilmaç, 2020; Sakib ve diğerleri, 2020; Satıcı, Gocet, Deniz ve Satıcı, 2020; Soraci ve diğerleri, 2020). Ayrıca ölçek Covid-19'un demografik değişkenler ve psikolojik sağlıkla ile ilişkisini belirlemek üzere de güncel çalışmalarda kullanılmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Bitan ve diğerleri (2020), Covid-19 korkusu ölçeği ile depresyon ve anksiyete stres ölçeğini kullanarak İsrail'de Covid-19'un psikolojik etkilerini incelemişlerdir. Covid-19 korkusu ölçeğinin psikometrik özelliklerinin değerlendirildiği çalışmada ölçeğin pandeminin ruh sağlığına etkilerinin tartışıldığı çalışmalarda kullanılmasının uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Gritsenko ve diğerleri (2020), Rusya ve Belarus'un Covid-19'un yayılımını kontrol altına almak için uyguladıkları yöntemlere (karantina, koruyucu ekipman kullanımı vb.) ilişkin olarak öğrencilerin Covid-19 korkusunun stres, kaygı ve madde kullanımını nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, Belarus ile Rusya'daki öğrencilerin pandemi süreci karşılaştırıldığında, Belarus'ta daha az karantina uygulamasına maruz kalan öğrencilerin Rusya'daki öğrencilerden daha olumlu psikolojik durum bildirdiği ve daha az madde kullanımı gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte pandemiden korunma önlemleri ile psikolojik sağlık ve madde kullanımı arasında ilişkinin olduğunu ortaya koymuşlardır.

García-Reyna ve diğerleri (2020), cinsiyet, yaş, çalışma birimi ve vardiya değişkenlerine bağlı olarak hastane personelinin Covid-19 korkusu algısına yönelik çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda kadınların erkeklere kıyasla, çalışma birimi açısından hemşirelerin diğer çalışanlara göre Covid-19 korkusunun daha yüksek seviyede olduğunu tespit etmişlerdir.

2.2. Algılanan Sosyal Desteğin Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Çalışmalar

Işık (2020), öğrencilerin üniversitede yaşam tatmini ile kariyer uyumu arasındaki ilişkide sosyal desteğin rolünü araştırmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi ve çoklu regresyon analizini kullandığı çalışmada kariyer uyumu ile üniversite yaşam tatmini arasındaki ilişkide arkadaş boyutunun düzenleyici etkisinin olduğunu saptamıştır.

Rehman, Bhuttah ve You (2020), yaptıkları çalışmada öğrencilerde psikolojik iyi oluş ve tükenmişlik arasındaki ilişkide sosyal desteğin ve öğrenme motivasyonunun aracılık etkilerini araştırmışlardır. Yapısal eşitlik modelini kullandıkları çalışma sonucunda sosyal desteğin ve öğrenme motivasyonunun aracı etkisinin olduğunu belirtmişlerdir.

Arslan (2019), çalışmasında akademik personelde öz yeterlilik inancı, tükenmişlik ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik olarak ANOVA, korelasyon, yapısal eşitlik modeli ve hiyerarşik regresyon analizi uygulayarak öz yeterlilik inancı değişkeni ile duygusal tükenme ve duyarsızlaşma arasında sosyal destek algısı değişkeninin aracı etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir.

Çetin (2018), otel çalışanlarına yönelik olarak gerçekleştirdiği araştırmada öğrenilmiş güçlülük ile iş stresinin ilişkisinde sosyal desteğin aracı rolünü araştırmıştır. Çalışmasın-

da doğrulayıcı faktör analizi, çoklu regresyon ve hiyerarşik regresyon yöntemlerini kullanarak sosyal destek algısının aile boyutunun öğrenilmiş güçlülük ile iş stresi arasındaki ilişkide aracılık etkisi yaptığını belirtmiştir.

Çivitci (2015), çalışmasında öğrencilerde benlik saygısı, algılanan sosyal destek ve sürekli öfke arasındaki ilişkileri tespit etmek için hiyerarşik çoklu regresyon analizini uygulayarak benlik saygısı ve sürekli öfke ilişkisinde sosyal destek algısının moderatör etkiye sahip olmadığını, erkek öğrenciler için bu ilişkide sosyal destek algısının tam aracı etkisinin olduğunu açıklamıştır.

2.3. Algılanan Sosyal Destek ile Tükenmişlik Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Çalışmalar

Hu ve diğerleri (2020), Koronavirüs pandemisi sürecinde salgının merkezindeki hemşirelerin ruhsal sağlığı ile ilgili tükenmişlik, anksiyete, korku, depresyon, cilt lezyonu, öz yeterlilik esneklik ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi ölçmede t-testi ve pearson korelasyon analizini kullanarak ölçmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda hemşirelerin sosyal destek algısı ile tükenmişlik arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu belirlemişlerdir.

Fiorilli ve diğerleri (2020), öğretmenlerin duygusal zekâ özellikleri, sosyal destek algıları ve tükenmişlikleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapısal eşitlik modeli analizini uygulayarak, öğretmenlerin sosyal destek algısı ile tükenmişlikler arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğunu, öğretmenlerin duygusal özelliklerinin tükenmişlikleri üzerindeki etkisinde sosyal destek algısının kısmi aracı etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır.

Tuğsal (2020), çalışmasında farklı sektördeki çalışanlara yönelik olarak uyguladığı araştırmasında pandemi önlemleri ve izolasyon döneminde çalışanların tükenmişliği ile sosyal destek ve iş-yaşam dengesinin ilişkisini değerlendirmek için regresyon analizi ve t-testi uygulayarak çalışanların iş yaşam dengesinin tükenmişlikleri üzerindeki etkisinde algılanan sosyal desteğinin kısmi aracılık etkisi gösterdiğini tespit etmiştir.

Wang ve diğerleri (2020), çalışmalarında kadın doktorların tükenmişlikleri ile öznel iyi-oluşlukları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek üzere yapısal eşitlik modeli analizini uygulayarak kadın doktorların sosyal destek algısı ile tükenmişlikleri arasında negatif yönde ilişkinin olduğunu, tükenmişlik ile öznel iyi-oluşluk arasındaki ilişkide sosyal destek algısının düzenleyici etkisinin olduğunu belirtmişlerdir.

2.4. Aşırı İş Yükü ile Tükenmişlik Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Çalışmalar

Öztürk ve Erdem (2020), sınıf öğretmenlerine yönelik gerçekleştirdikleri çalışmada iş yükünün mesleki tükenmişlik üzerindeki etkilerini belirlemek için parametrik ve parametrik olmayan istatistiksel analiz tekniklerini kullanarak öğretmenlerin algılanan iş yükünün mesleki tükenmişliği artırdığını ortaya koymuşlardır.

Mete ve diğerleri (2020), Bingöl’de doktorlara uyguladıkları çalışmada, doktorların iş yaşam kalitesi ile tükenmişlikleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışma sonucunda hastanede aşırı iş yükünün artmasıyla uzun çalışma süresine bağlı olarak stres ve zaman baskısının doktorların tükenmişliğine etki eden en önemli faktörler olduklarını vurgulamışlardır.

Esen (2019), İzmir’de sağlık personeline yönelik gerçekleştirdiği çalışmada sağlıkçıların aşırı iş yükünün artmasının iş stresine neden olduğu, bunun onların tükenmişliklerini artırırken örgütsel bağlılıklarını azalttığını belirlemiştir. Ayrıca çalışma sonucunda iş stresi ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkide tükenmişliğin tam aracı etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir.

Güran ve Kümbül (2019), çalışmalarında iş yükü ve zaman baskısının tükenmişlik ilişkisinde iş ve aile çatışmasının rolünü incelemişlerdir. Termik santral çalışanlarından elde edilen anket verilerine uygulanan varyans analizi, korelasyon analizi, t-testinin ardından iş yükünün ve zaman baskısının tükenmişliği olumlu yönde etkilediğini, iş yükü ve zaman baskısının artmasına bağlı olarak iş-aile çatışmasında öz yeterliliği azalttığı ve tükenmişliği arttırdığını belirlemişlerdir.

Naldan ve diğerleri (2019), Erzurum’da ameliyathane personellerine yönelik gerçekleştirdikleri çalışmada, tükenmişlik ve depresyon algısının mesleki tatmin düzeyi ile arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda haftalık çalışma süresinin aşırı iş yükünü artırdığı, bunun personelin tükenmişlik ve depresyon algısını etkilerken mesleki tatmin düzeyini azalttığını ortaya koymuşlardır.

Tekir ve diğerleri (2016), Manisa Devlet Hastanesi personeline uyguladıkları çalışmada, yaşam doyumu ile iş doyumu ve tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırarak, sağlık personelinin iş yükünün fazla olduğu durumlarda iş ve yaşam doyumunun azaldığını, tükenmişliğinin arttığını tespit etmişlerdir.

Weigl ve diğerleri (2016), hemşirelerde duygusal tükenmişlik ve depresyon ilişkisinde aşırı iş yükünün ve üst denetçi desteğinin etkisini değerlendirmek için doğrulayıcı faktör analizi ve hiyerarşik regresyon analizi kullanarak hemşirelerin aşırı iş yükünün tükenmişlik ile olan ilişkisinin pozitif yönde anlamlı olduğunu belirlemiş, bu durumun iyileştirilmesi için hemşirelerin aşırı iş yükünün azaltılması gerektiğini önermiştir.

3. Veri ve Yöntem

Çalışmada ölçüm modelinin test edilmesinde yapısal eşitlik modeli analizi (YEM) kullanılmıştır. YEM, gözlenen ve gizil değişkenlerin birbirleri ile doğrudan veya dolaylı ilişkilerinin bir ölçüm modeli kapsamında test edilmesini sağlayan çok değişkenli istatistiksel bir analizdir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin test edilmesi için birden fazla regresyon analizinin eş zamanlı olarak uygulanmasıdır (Meydan ve Şeşen, 2015). Çalışmada YEM uygulaması için SmartPLS 3.2.9 yazılımı uygulanmıştır.

3.1. Çalışmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Sağlık çalışanlarının algı düzeyini ölçmek için yüz yüze görüşmenin sıkıntılı olabileceği düşünüldüğünden dolayı araştırmanın verilerini toplamak üzere anket formu kullanılmıştır. Kullanılan anket formu beş bölümden oluşurken ankette toplam 59 madde bulunmaktadır. İlk bölümde demografik bilgiler formu yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde Ahorsu vd. (2020) tarafından geliştirilen ve Satıcı vd. (2020) tarafından Türkçe uyarlamasında geçerlik – güvenilirlik analizleri yapılan COVID-19 Korkusu Ölçeği yer almaktadır. Anketin üçüncü bölümünde, Peterson, Smith, Akande ve Ayestaran, (1995), geliştirdikleri ve Derya (2008)'nın Türkçe uyarlamasını yaptığı Aşırı İş Yükü Ölçeği kullanılmıştır. Anketin dördüncü bölümünde Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley,(1988) tarafından geliştirilmiş olan ve Eker vd. (2001)'in Türkçeye uyarladığı Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Anket formunun son bölümünde Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilmiş olan ve literatürde oldukça yaygın biçimde kullanılan Tükenmişlik Ölçeği yer almaktadır. Türkçe uyarlaması ise Ergin (1992) tarafından gerçekleştirilen ölçek, 22 maddeli ve 3 boyutlu bir yapıya sahiptir.

3.2. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örneklemi

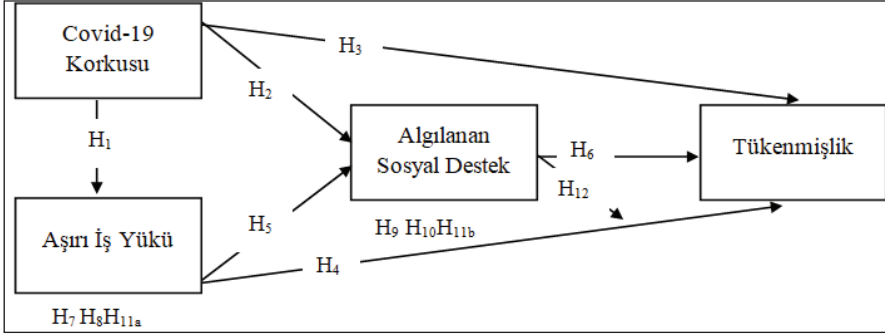
Araştırmanın ana kütlesini, Osmaniye İl Ambulans Servisi'nde görev yapan 112 acil sağlık çalışanları oluşturmakta ve bu serviste 450 kişi görev yapmaktadır. Veri toplama yöntemi için online anket yöntemi uygulanarak geçerli kabul edilen 301 anket, bu çalışmanın veri setini oluşturmaktadır. Tablo 1'de ankete cevap verenlerin demografik verileri gösterilmektedir.

Tablo 1. 112 Sağlık Çalışanlarının Demografik Özellikleri

<i>Kategorik Değişkenler</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>Kategorik Değişkenler</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
<i>Cinsiyet</i>			<i>Medeni Durum</i>		
<i>Kadın</i>	150	49,8	<i>Bekâr</i>	100	33,2
<i>Erkek</i>	151	50,2	<i>Evlî</i>	201	66,8
<i>Eğitim Düzeyi</i>			<i>Çalıştığı Birim</i>		
<i>Lise ve altı</i>	62	20,6	<i>İdari personel</i>	22	7,3
<i>Lisans</i>	99	32,9	<i>Komuta ekibi</i>	51	16,9
<i>Lisansüstü</i>	140	46,5	<i>İstasyon personeli</i>	228	75,8
<i>Kurumdaki Pozisyonu</i>			<i>Kurumdaki Hizmet Süresi</i>		
<i>Hekim</i>	31	10,3	<i>0-3 yıl</i>	78	25,9
<i>Paramedik</i>	79	26,2	<i>4-7 yıl</i>	75	24,9
<i>Acil tıp teknisyeni</i>	150	49,8	<i>8-11 yıl</i>	91	30,3
<i>Sürücü</i>	35	11,6	<i>12 ve üzeri yıl</i>	57	18,9
<i>Veri hazırlama uzmanı</i>	4	1,3	<i>Covid Teması</i>		
<i>Diğer</i>	2	0,8	<i>Evet</i>	167	55,5
<i>Yaş</i>			<i>Hayır</i>	134	44,5
<i>20-24</i>	31	10,3	<i>Evde Yaşadığı kişiler</i>		
<i>25-29</i>	129	42,9	<i>Tek</i>	24	8,0
<i>30-34</i>	47	15,6	<i>Anne-baba</i>	88	29,2
<i>35-39</i>	76	25,2	<i>Eş-çocuk</i>	186	61,8
<i>40 ve üzeri</i>	18	6,0	<i>Diğer</i>	3	1,0
			<i>Ev dışı konaklama</i>		
			<i>Evet</i>	47	15,6
			<i>Hayır</i>	254	84,4

3.3. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Araştırmanın modeli literatür incelemesi bölümünde incelenen çalışmalara ilişkin olarak hazırlanmış ve Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırma modeli.

Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkileri gösterir temel hipotezler şu şekildedir:

H₁:Sağlık çalışanlarındaki Covid-19 korkusunun aşırı iş yükü üzerinde pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır.

H₂:Sağlık çalışanlarındaki Covid-19 korkusunun algılanan sosyal destek üzerinde pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır.

H₃:Sağlık çalışanlarındaki Covid-19 korkusunun tükenmişlik üzerinde pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır.

H₄:Sağlık çalışanlarındaki aşırı iş yükünün tükenmişlik üzerinde pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır.

H₅:Sağlık çalışanlarındaki aşırı iş yükünün algılanan sosyal destek üzerinde pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır.

H₆:Sağlık çalışanlarındaki algılanan sosyal desteğinin tükenmişlik üzerinde negatif yönlü bir etkisi bulunmaktadır.

H₇:Sağlık çalışanlarındaki aşırı iş yükünün Covid-19 korkusu ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkide aracı rolü bulunmaktadır.

H₈:Sağlık çalışanlarındaki aşırı iş yükünün Covid-19 korkusu ile tükenmişlik arasındaki ilişkide aracı rolü bulunmaktadır.

H₉:Sağlık çalışanlarındaki algılanan sosyal desteğinin Covid-19 korkusu ile tükenmişlik arasındaki ilişkide aracı rolü bulunmaktadır.

H₁₀: Sağlık çalışanlarındaki algılanan sosyal desteğinin aşırı iş yükü ile tükenmişlik arasındaki ilişkide aracı rolü bulunmaktadır.

H₁₁: Sağlık çalışanlarındaki aşırı iş yükünün ve algılanan sosyal desteğinin, Covid-19 korkusu ile tükenmişlik arasındaki ilişkide seri aracı rolü bulunmaktadır.

H₁₂: Sağlık çalışanlarındaki aşırı iş yükü ile tükenmişlik arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin düzenleyici rolü bulunmaktadır.

4. Analiz ve Bulgular

4.1. Araştırma Ölçeklerine Yönelik Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri

Araştırmaya ilişkin olarak yapısal eşitlik modeli analizine geçmeden önce araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik analizleri için yapı, birleşme ve ayrışma geçerliliği kontrol edilmelidir. Tablo 2’de sağlık çalışanlarının Covid-19 korkusuna yönelik araştırmanın ölçüm sonuçlarına ait değerleri verilmiştir.

Tablo 2. Araştırma Modelinin Ölçüm Sonuçlarına ait Değerler

Gizil Değişkenler	İfadeler	Faktör Yükleri	CA Katsayı	CR Katsayı	AVE Değeri	
Covid-19 Korkusu	CK1	0,761				
	CK2	0,67				
	CK3	0,906				
	CK4	0,758	0,918	0,917	0,614	
	CK5	0,699				
	CK6	0,838				
	CK7	0,827				
Aşırı iş yükü	AİY1	0,714				
	AİY2	0,709	0,84	0,843	0,578	
	AİY4	0,929				
	AİY6	0,661				
Algılanan sosyal destek	ASD1	0,72				
	ASD2	0,664				
	ASD5	0,707				
	ASD6	0,969	0,914	0,911	0,567	
	ASD7	0,769				
	ASD8	0,645				
	ASD9	0,895				
	ASD10	0,571				
	Tükenmişlik	TK1	0,737			
		TK3	0,828	0,849	0,852	0,592
TK8		0,827				
TK20		0,675				

Tablo 2’de sağlık çalışanlarının Covid-19 korkusuna yönelik araştırmanın ölçüm sonuçlarına ait değerler gösterilmiş olup, yapı geçerliği için Cronbach Alpha ve CR katsayı-

sının 0,84 ile 0,918 arasında, AVE'nin 0,567 ile 0,614 arasında ve faktör yük değerlerinin 0,571 ile 0,969 arasında değerleri almasından dolayı araştırma ölçeğinin yapı ve birleşme geçerliğini sağladığı belirlenmiştir. Tablo 3'te araştırmanın ayırışma geçerliği için Fornell ve Larcker kriterine ilişkin değerleri gösterilmiştir.

Tablo 3. Araştırmanın Ayırışma Geçerliği için Fornell ve Larckell Kriterine İlişkin Sonuçlar

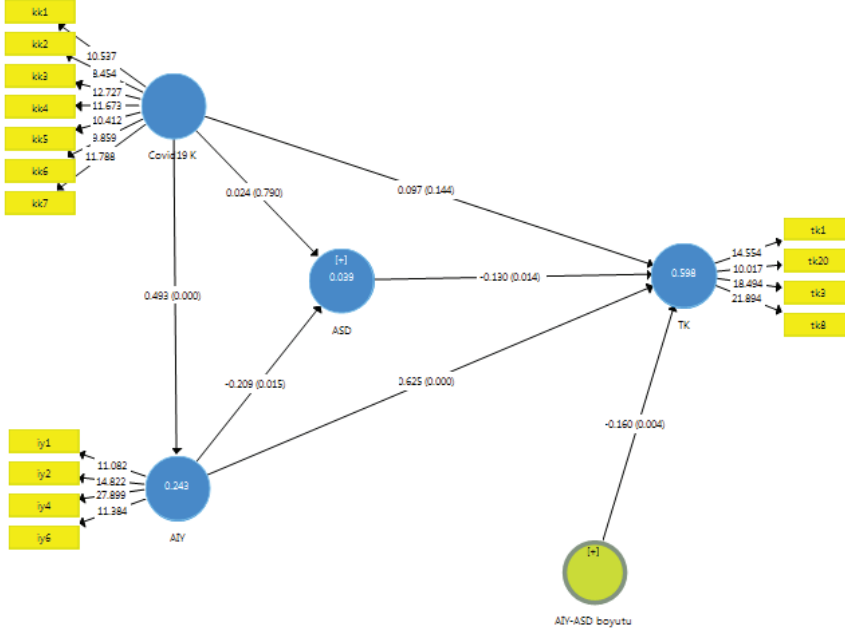
Gizil Değişkenler	ASD	AİY	Covid-19 K	TK
ASD	0,753			
AİY	-0,197**	0,76		
Covid-19 K	-0,079**	0,493**	0,784	
TK	-0,252**	0,742**	0,44**	0,77

Anlamlılık düzeyi, ** $p < 0,01$

Tablo 3'te araştırma ölçeğine yönelik olarak ayırışma geçerliği analiz sonuçları verilmiştir. Tablo 3'teki köşegen değerleri üzerindeki rakamlar AVE değerlerinin karekökünü göstermekte olup bu değerlerin satırındaki ve sütunundaki korelasyon katsayısı değerlerinden büyük olmasıyla araştırma ölçeğinin ayırışma geçerliğinin sağlandığı anlaşılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sağlık çalışanlarının Covid-19 korkusunun algılanan sosyal destek ile arasında ($r = 0,079$, $P < 0,01$) negatif yönde, aşırı iş yükü ile arasında ($r = 0,493$, $p < 0,01$) ve tükenmişlikleri ile arasında ($r = 0,044$, $p < 0,01$) (pozitif yönde bir ilişkisinin olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde sağlık çalışanlarının aşırı iş yükünün algılanan sosyal destek ile arasında ($r = 0,197$, $p < 0,01$) negatif yönlü ve tükenmişlikleri ile arasında ($r = 0,742$, $p < 0,01$) pozitif yönde bir ilişkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda sağlık çalışanlarının algılanan sosyal desteğinin tükenmişlikleri ile arasında ($r = 0,252$, $p < 0,01$) negatif yönde bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Araştırmanın Yapısal Eşitlik Modeli Analizi Sonuçları

Araştırmanın varyans temelli YEM analizi için en küçük kareler tekniği ile yol analizi belirlenmiş, yol katsayılarına yeniden örnekleme olarak ifade edilen "bootstrapping" yöntemi uygulanarak, 5000'er örneklem seçilmesiyle bu katsayıların anlamlılıkları test edilmiştir. Araştırmanın YEM modeli Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2. Covid-19 korkusu araştırmasının YEM modeli ve β katsayıları.

Şekil 2’de gösterilen varyans temelli YEM modelinin standardize edilmiş regresyon katsayılarına göre; Covid-19 korkusunun aşırı iş yükü üzerinde pozitif yönlü, aşırı iş yükünün algılanan sosyal destek üzerinde negatif yönlü ve tükenmişlik üzerinde pozitif yönlü, algılanan sosyal desteğin tükenmişlik üzerinde negatif yönlü ve algılanan sosyal destek ile aşırı iş yükünün etkileşiminin tükenmişlik üzerinde negatif yönlü etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Böylece sağlık çalışanlarının Covid-19 korkusunun aşırı iş yükü üzerinde pozitif yönlü etkisini gösteren H_1 hipotezi desteklenirken, Covid 19 korkusunun algılanan sosyal destek ve tükenmişlik üzerinde pozitif yönlü doğrudan etkisi gösteren H_2 ve H_3 hipotezlerinin reddedildiği belirlenmiştir. Ayrıca sağlık çalışanlarının aşırı iş yükünün tükenmişlik algısı üzerinde pozitif yönlü etkisi olduğunu gösteren H_4 hipotezi ile algılanan sosyal destek üzerinde negatif yönlü etkisi olduğunu gösteren H_5 hipotezinin desteklendiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte sağlık çalışanlarının algılanan sosyal desteğinin tükenmişlik üzerinde negatif yönlü etkisi olduğunu gösteren H_6 hipotezinin desteklendiği saptanmıştır.

Sağlık çalışanlarının Covid-19 korkusu araştırmasına yönelik aracı ve düzenleyici etki analizi için bootstrap yöntemi kullanılıp gizli değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı etkiler belirlenerek aracı etki analizi için $VAF = \frac{\text{Değişkenin dolaylı etkisi}}{\text{Değişkenin dolaylı etkisi} + \text{direk etkisi}}$ değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 4. YEM Analizine İlişkin Doğrudan ve Dolaylı Etkilerin Belirlenmesi

Etkiler	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Toplam Etki
Covid-19 K → ASD	0,024		-0,079
Covid-19 K → TK	0,097		0,415***
AİY → TK	0,625		0,652
H₇ Covid-19 K → AİY → ASD		-0,103*	
H₈ Covid-19 K → AİY → TK		0,308***	
H₉ Covid-19 K → ASD → TK		-0,003	
H₁₀ AİY → ASD → TK		0,027	
H₁₁ Covid-19 K → AİY → ASD → TK		0,013	
H₁₂ ASD X AİY	-0,16**		

Anlamlılık düzeyi, *p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tablo 4’te YEM analizine ait doğrudan ve dolaylı etkiler yer almaktadır. Bu anlamda sağlık çalışanlarının Covid-19 korkusunun algılanan sosyal destek üzerindeki etkisinde aşırı iş yükünün VAF değeri = 1,304 ($\beta = -0,103$; $p < 0,05$) ve tükenmişlik üzerindeki etkisinde aşırı iş yükünün VAF değeri = 0,74 ($\beta = -0,308$; $p < 0,000$) olarak hesaplanarak, Covid-19 korkusunun algılanan sosyal destek ve tükenmişlik üzerindeki etkisinde aşırı iş yükünün aracı rolü bulunduğuna ilişkin H₇ ve H₈ hipotezlerinin desteklendiği görülmektedir. Bununla birlikte sağlıkçıların Covid-19 korkusu ve aşırı iş yükünün tükenmişlikleri üzerindeki etkisinde algılanan sosyal desteğin dolaylı etkisinin anlamlı olmaması nedeniyle algılanan sosyal desteğin aracı rolünü gösteren H₉ ve H₁₀ hipotezleri reddedilmiştir. Benzer şekilde sağlık çalışanlarının Covid-19 korkusunun tükenmişlikleri üzerindeki etkisinde aşırı iş yükü ve algılanan sosyal desteğin dolaylı etkisinin anlamlı olmayışı gerekçesiyle seri aracılık etkisini gösteren H₁₁ hipotezinin reddedildiği anlaşılmıştır. Sağlıkçıların algılanan sosyal destek ile aşırı iş yükünün etkileşiminden oluşan değişkenin çalışanların tükenmişlikleri üzerinde ($\beta = -0,16$; $p < 0,01$) azaltıcı etkiye sahip olmasından dolayı algılanan sosyal desteğin düzenleyici rolünü gösteren H₁₂ hipotezinin desteklendiğine karar verilmiştir.

Sonuç

2019 yılının son aylarında etkisini göstermeye başlayan ve 2020 yılının Mart ayı itibarıyla pandemi olarak ilan edilen Covid-19 salgını, insanları fizyolojik yönden hayati olarak etkilemiştir. Bunun yanında ülkelerin salgını kontrol altında tutmak amacıyla uyguladıkları kısıtlamalar ve virüsün hayatı tehdit eden seyri, psikolojik etkilere de yol açmıştır.

Bu çalışmada 112 acil sağlık personelinin Covid-19 korkusu ile tükenmişliği arasındaki ilişkide aşırı iş yükü ve algılanan sosyal desteğin anlamlı bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yapılan YEM analizi sonuçlarına göre; sağlık hizmetleri istasyonunda aşırı iş yükünün artmasıyla, Covid-19 korkusunun sağlık personelinin tükenmişlik algısını artırdığı ve algılanan sosyal destek düzeyini azalttığı tespit edilmiştir. Daha önceki yapılan araştırmalardan sağlık personelinin Covid-19 korkusunun psikoloji, stres, kaygı, iş-aile çatışması ve madde kullanımı üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu belirlenmiştir (Baki ve Piyal, 2020; Bitan ve diğerleri 2020; García-Reyna ve diğerleri 2020).

Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu ise 112 acil sağlık personelinin aşırı iş yükü ile tükenmişliği arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin düzenleyici etkisinin tespit edilmiş olmasıdır. Başka bir ifadeyle aşırı iş yükünün tükenmişlik algısını pozitif yönde etkilemesine rağmen, algılanan sosyal destek ile aşırı iş yükü etkileşiminin tükenmişlik algısını negatif yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde sağlık personeline yönelik olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde, algılanan sosyal destek ile tükenmişlik algısı (Hu ve diğerleri 2020, Fiorilli ve diğerleri 2020; Tuğsal, 2020; Wang ve diğerleri 2020) ve aşırı iş yükü ile tükenmişlik algısı (Tekir ve diğerleri 2016; Weigl ve diğerleri 2016; Esen, 2019; Naldan ve diğerleri 2019; Mete ve diğerleri 2020) arasındaki ilişkiyi konu alan araştırmaların bulguları bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Sağlık personelinin çalışma saatinin düşürülmesi, nöbetinin uygun ve makul süreye getirilmesi, işyerinde stres oluşturan faktörlerin azaltılması, motivasyonu ve sosyal entegrasyonun artırılması (Esen, 2019; Naldan ve diğerleri 2019; Çevik ve Özbacı, 2020; Ertek ve diğerleri 2020; Mete ve diğerleri, 2020), yöneticilerin empati yapabilecek kişilerden seçilerek çalışma sırasında çeşitli tehlikelere karşı güvenliğin oluşturulması (Özer ve diğerleri 2018; Baki ve Piyal, 2020; Çevik ve Özbacı, 2020), iş tatminini artırmak için iletişim, terfi ve ödüllendirme mekanizmaları, görev dağılımı, kararlara katılım ve iş zenginleştirmenin sağlanması (Tekir ve diğerleri 2016; Çankaya, 2017; Yücel ve Koçak, 2018) gibi çeşitli yöntemler uygulanarak Covid-19 korkusunun tükenmişlik algısı üzerindeki etkisi azaltılabilecektir. Bununla birlikte sağlık personelinin korku ve kaygılarını direkt anlatabilecekleri psikolojik destek birimlerinin oluşturulması ve bu birimlere erişimlerinin kolaylaştırılması, stresle baş etme tekniklerine yönelik olarak kendisine eğitim verilmesi ayrıca çocuklarına eğitimleri süresince psikolojik danışma ve rehberlik hizmetinin sağlanması önerilmektedir.

Kaynakça

- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H. (2020). The fear of COVID 19 scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*. Advance Online Publication. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>.
- Alyami, M., Henning, M., Krägeloh, C. U., & Alyami, H. (2020). Psychometric evaluation of the arabic version of the fear of COVID-19 Scale. *International Journal*

- of *Mental Health and Addiction*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00316-x>.
- Ardahan, M. (2006). Sosyal destek ve hemşirelik. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yükseköğretim Dergisi*, 9(2), 68-75.
- Arslan, E. (2019). *Tükenmişlik ile öz yeterlilik inancı arasındaki ilişkide sosyal destek algısının aracı rolü, akademik personel örneğinde kuşaklar arası farklılık*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ankara: Çankaya Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baki, S., & Piyal, B. (2020). Covid-19 pandemisi ve benzeri olağanüstü durumlarda günlük çalışanları açısından iş-aile çatışması. *Sağlık ve Toplum Özel Sayı Temmuz*, 119-123.
- Başer, Z. (2006). *Aileden algılanan sosyal destek ile kendini kabul düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bitan, D. T., Grossman-Giron, A., Bloch, Y., Mayer, Y., Shiffman, N. ve Mendlovic, S. (2020). Fear of COVID-19 scale: Psychometric characteristics, reliability and validity in the Israeli population. *Psychiatry Research*, 289 (2020), 1-5.
- Bliese, P. D., & Castro, C. A. (2000). Role clarity, work overload and organizational support: Multilevel evidence of the importance of support. *Work & Stress*, 14(1), 65-73.
- Bozdoğan, S. C. (2020). *Aşırı iş yükünün tükenmişlik, iş stresi ve işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Budak, G. ve Sürgevil, O. (2005). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 95-108.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, Advance online publication. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>.
- Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic medicine*, 38(5), 300-314.
- Çankaya, M. (2017). Özel hastane çalışanlarının tükenmişlik düzeyleri ve bir alan uygulaması. *International Journal of Academic Value Studies*, 3(9), 1-15.
- Çetin, B. (2018). *Otel işletmelerinde öğrenilmiş güçlülük ve iş stresi ilişkisinde algılanan sosyal desteğin düzenleyicilik rolü, Kapadokya örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çevik, O., & Özbalcı, A.A., (2020). Sağlık çalışanlarının tükenmişlik düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişki-Samsun ili örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1773-1787.

- Çivitci, A. (2015). Sürekli öfkenin yordayıcıları olarak benlik saygısı ve sosyal destek, Sosyal desteğin aracı ve düzenleyici rolü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 66-81.
- Demi rel, Y. ve Yücel, M. (2017). Sosyal destek ve psikolojik güçlendirmenin duygusal tükenmişlik üzerine etkisi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 310-321.
- Derya, S. (2008). *Crossover of work-family conflicts. Antecedent and consequences of crossover process in dual-earner couples*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eker, D., Arkar, H. & Yaldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12 (1), 17-25.
- Elli, Ü. E. (2020). *Pandemi ve psikolojik etkileri*. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığı, Belgeler ve Sunumlar. <http://acikerisim.gelisim.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11363/2202/Pandemi%20ve%20Psikoloji%20Etkileri.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ergin, C. (1992). *Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve maslach tükenmişlik ölçeğinin uygulanması*. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. (Edit; R. Bayraktar, İ. Dağ) Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Ertek, İ. E., Özkan, S., Candansayar, S., & İlhan, M. N. (2020). Tıp fakültesi öğrencilerinde stres, tükenmişlik ve depresyon. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 10-20.
- Esen, M. (2019). İş stresi, mesleki tükenmişlik ve örgütsel bağlılık ilişkisi: sağlık çalışanları üzerine bir araştırma. *International Journal Of Economic & Social Research*, 15(1), 1-13.
- Fiorilli, C., Benevene, P., De Stasio, S., Buonomo, I., Romano, L., Pepe, A. ve Addimand, L. (2019). Teachers' burnout: the role of trait emotional intelligence and social support. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-9.
- Freudenberger, H.J. (1974). Staff burn-out. *Journal of Social Issues*, 30(1), 159-165.
- Gao J, Zheng P, Jia Y, Chen H, Mao Y, Chen S, (2020). Mental health problems and social media exposure during COVID-19 outbreak. *PLoS ONE*, 15(4), 1-10. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231924>.
- García-Reyna, B., Castillo-García, G. D., Barbosa-Camacho, F. J., Cervantes-Cardona, G. A., Cervantes-Pérez, E., Torres-Mendoza, B. M., ... Cervantes-Guevara, G. (2020). Fear of Covid-19 scale for hospital staff in regional hospitals in Mexico: a survey study. *Research Square. Advance online publication*. doi:10.21203/rs.3.rs-34065/v1
- Gritsenko, V., Skugarevsky, O., Konstantinov, V., Khamenka, N., Marinoca, T., Reznik, A. ve Isralowitz, R. (2020). Covid 19 fear, stress, anxiety, and substance use among Russian and Belarusian university students. *International journal of mental health and addiction*. Advance online publication. Doi: <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00330-z>.

- Güran, R. ve Güler, K., B. (2019). Termik santral çalışanlarında iş yükü ve zaman baskısının tükenmişlik üzerindeki etkisi: İş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliğinin aracılık etkisi. *Journal of Research in Economics*, 3(2) , 153-176.
- Haktanir, A., Seki, T., & Dilmaç, B. (2020). Adaptation and evaluation of Turkish version of the fear of COVID-19 Scale. *Death Studies*, 1-9. <https://doi.org/10.1080/07481187.2020.1773026>
- Holmes, E. A., O'Connor, R. C., Perry, V. H., Tracey, I., Wessely, S., Arseneault, L., Ballard, C., Christensen, H., Silver, R.C., Everall, I., Ford, T., John, A., Kabir, T., King, K., Madan, I., Michie, S., Przybylski, A.K., Shafran, Rve Bullmore, E. (2020). Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic, s. a call for action for mental health science. *The Lancet Psychiatry*, 7, 547-560. doi.s.10.1016/s2215-0366(20)30168-1.
- Hu, D., Kong, Y., Li, W., Han, Q., Zhang, X., Zhu, L. X., Wan, S. W., Liu, Z., Shen, Q., Yang, J., He, H. G., & Zhu, J. (2020). Frontline nurses' burnout, anxiety, depression, and fear statuses and their associated factors during the COVID-19 outbreak in Wuhan, Chinas. A large-scale cross-sectional study. *EClinicalMedicine*, (100424), 1-10.
- Işık, M. (2020). Kariyer uyumunun üniversite yaşam tatminine etkisinde sosyal desteğin rolü. *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi*. 5(1), 21-38.
- İş Kanununa İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliği (2004). Resmi Gazete, 25425, 06.04.2004.
- Kristensen, T. S., Borrits, M., Villadsen, E. & Christensen, K.B. (2005). The copenhagen burnout inventory, A new tool fort he assessment of burnout. *Work and Stress*, 19(3), 192-207.
- Maslach, C. ve Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behaviour*, 2, 99-113.
- Mete, B., Değer, M. S., & Pehlivan, E. (2020). Doktorlarda mesleki tükenmişlik sendromuna çalışma yaşam kalitesinin etkisi. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(2), 94-101.
- Meydan, C., & Şeşen, H. (2015). Yapısal eşitlik modeli AMOS uygulamaları. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Naldan, M. E., Karayağmurlu, A., Yayık, M., & Arı, M. A. (2019). Ameliyathanede çalışan sağlık profesyonellerinde tükenmişlik, iş doyumunu ve depresyon. *Selçuk Tıp Dergisi*, 35(3), 152-158.
- Nirel, N., Goldwag R, Feigenberg Z, Abadi D ve Halpern P (2008). Stress, work overload, burnout, and satisfaction among paramedics in Israel. *Prehospital and Disaster Medicine*, 23(6), 537-546.
- Özer, Z., Şener, Z.T., Kaya, A.K., & Şirin, A. (2018). Dâhili kliniklerde çalışan hemşirelerin örgütsel sinizm ve tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 135-154.

- Öztürk, M. A. ve Erdem, M. (2020). Sınıf öğretmenlerinin iş yükü algısı ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 926-958.
- Partlak, G., N. ve Üstün, B. (2010). Türkiye’de ikinci basamak sağlık hizmetlerinde çalışan hemşire ve hekimlerde tükenmişlik: Literatür incelemesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(1), 40-51.
- Peterson, M. F., Smith, P. B., Akande, A. & Ayestaran, S. (1995). Role conflict, ambiguity, and overload: A 21- nation study. *Academy of Management Journal*, 38, 429-452.
- Pradana, A. ve Salehudin, I. (2013). Role of work overload toward turnover intention among newly hired public accountants. 8th International Conference on Business and Management Research, 7 November, Seoul.
- Pulat D., H., Elkin, N., Barut, A.Y., Bayram, H. M. ve Averi, S. (2017). Vardiyalı çalışan sağlık personelinin uyku süresi ve beslenme durumunun değerlendirilmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2, 89-107.
- Rajkumar, R. P. (2020). Covid-19 and mental healths. A review of the existing literature. *Asian Journal of Psychiatry*, 52, 102066. Advance online publication.
- Rehman, A. U., Bhuttah, T. M., & You, X. (2020). Linking burnout to psychological well-beings. The mediating role of social support and learning motivation. *Psychology Research and Behavior Management*, 13, 545-554.
- Sakib, N., Bhuiyan, A. K. M. I., Hossain, S., Al Mamun, F., Hosen, I., Abdullah, A. H., Sarker, Md. A., Mohiuddin, M. S., Rayhan, I., Hossain, M., Sikder, Md. T., Gozal, D., Muhit, M., Islam, S. M. S., Griffiths, M. D., Pakpour, A. H., & Mamun, M. A. (2020). Psychometric validation of the bangla fear of covid-19 scales. Confirmatory factor analysis and rasch analysis. *International Journal of Mental Health and Addiction*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00289-x>
- Sarason, I. G., Levine, H. M., Basham, R. B. ve Sarason, B. (1983). Assessing social support: the social support questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 127-139.
- Satıcı, B., Gocet-Tekin, E., Deniz, M. E., & Satıcı, S. A. (2020). Adaptation of the fear of covid-19 scale: its association with psychological distress and life satisfaction in turkey. *International Journal of Mental Health and Addiction*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00294>
- Schaufeli, W.B. ve Greenglass, E.R. (2001). Introduction to special issue on burnout and health. *Psychology and Health*, 16, 501-510.
- Shumaker, S. A. ve Brownell, A. (1984). Toward a theory of social support,s. Closing conceptual gaps. *Journal of Social Issues*, 40, 11-36.
- Soraci, P., Ferrari, A., Abbiati, F. A., Del Fante, E., De Pace, R., Urso, A., & Griffiths, M. D. (2020). Validation and psychometric evaluation of the italian version of the fear of covid-19 scale. *International Journal of Mental Health and Addiction*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00277-1>

- Tekir, Ö., Çevik, C., Arık, S., & Çetin, G. (2016). Sağlık çalışanlarının tükenmişlik, iş doyumunu düzeyleri ve yaşam doyumunun incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 18(2), 51-63.
- Tuğsal, T. (2020). The mediator role of social support amid work-life balance and burnout of employees' in the context of Coronavirys pandemic precautions and social isolation. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 6-18.
- Tuna, M. ve Olgun, N. (2010). Hasta yakınlarında görülen tükenmişlik durumunda algılanan sosyal desteğin rolü. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 41-52.
- Türk Toraks Derneği Mesleki Akciğer Hastalıkları Çalışma Grubu (2020). Sağlık çalışanlarında covid-19 salgını sırasında mesleki riskler hakkında bilgilendirme ve öneriler. <https://toraks.org.tr/halk/news.aspx?detail=5768> (Erişim Tarihi,s. 24 Temmuz 2020)
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C.S. ve Ho, R.C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (covid-19) epidemic among the general population in china. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 1-25. Doi: <https://doi.org/10.3390/ijerph17051729>
- Wang, L., Wang, H., Shao, S., Jia, G., ve Xiang, J. (2020). Job Burnout on Subjective Well-Being Among Chinese Female Doctors. The Moderating Role of Perceived Social Support. *Frontiers in Psychology*, 11, 1-7.
- Weigl M., Stab N., Herms I., Angerer P., Hacker W. ve Glaser J. (2016) The associations of supervisor support and work overload with burnout and depression,s. a cross-sectional study in two nursing settings. *Journal of Advanced Nursing*, 72(8), 1774–1788.
- World Health Organization (WHO) (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report – 51.
- Yıldırım, M. H. ve İçerli, L. (2010). Tükenmişlik Sendromu, Maslach ve Kopenhag Tükenmişlik Ölçeklerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 123-131.
- Yılmaz, E. ve Aslan, S. (2018). Lise öğretmenlerinde tükenmişlik, iş doyum ve algılanan sosyal destek: bursa ili örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (3) , 1861-1886.
- Yücel, İ., & Koçak, D. (2018). İş tatmini ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkide tükenmişliğin aracılık etkisi: Sağlık sektöründe bir çalışma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 297-321.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G. & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52 (1), 30-41.
- Zu, Z. Y., Jiang, M. D., Xu, P. P., Chen, W., Ni, Q. Q., Lu, G. M., ve Zhang, L. J. (2020). Coronavirus disease 2019 (covid-19), a perspective from china. *Radiology*. Advance online publication 200490. Doi:10.1148/radiol.2020200490.

Ek 1: Araştırma Etik Kurul Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 15/06/2020-15547

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU TOPLANTI KARARI

Karar Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
15.06.2020	22	2020/22/2

Saat: 10.00

Toplantı Yeri: COVID-19 tedbirleri kapsamında, toplantı elektronik ortam üzerinden yapılmıştır.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 15.06.2020 tarihinde elektronik ortam üzerinden toplandı ve aşağıdaki kararı aldı:

Karar 2. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde görev yapan Dr. Öğretim Üyesi Emre YAKUT'un, 10.06.2020 tarih ve E.2831 kayıt sayılı başvurusuna konu olan "112 Sağlık Çalışanlarının COVID-19 Korkusu ve Aşırı İş Yükü ile Tükenmişlikleri Arasındaki İlişkide Algılanan Sosyal Desteğin Belirlenmesi" başlıklı araştırması hakkında görüşüldü.

Sonuç olarak; Emre YAKUT'un 10.06.2020 tarih ve E.2831 kayıt sayılı başvurusunda belirtilen, "112 Sağlık Çalışanlarının COVID-19 Korkusu ve Aşırı İş Yükü ile Tükenmişlikleri Arasındaki İlişkide Algılanan Sosyal Desteğin Belirlenmesi" başlıklı araştırmasını yapabilmemesinin Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine uygun olduğu kanaatine varılarak araştırma için bu belgenin "Etik Kurul Onay Belgesi" olarak verilmesine toplantıya katılan üyelerimizin oy birliği ile karar verilmiştir.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Mehmet Emin ÖCAL
Başkan

e-imzalıdır

Prof. Dr. Selim COŞKUN
Başkan Yardımcısı

e-imzalıdır

Prof. Dr. Hasan KAYIKLIK
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Zeynep ULUKANLI
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Eyyup TEL
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Bülent ÖZ
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Hüsnüye SAĞLIKER
Üye